

نقدی بر گزارش نظرسنجی موسسه گمان

درباره «نگرش ایرانیان به دین»

اندیشکده راهبردی سُداء

www.soada.ir

[@soada_ir](https://www.instagram.com/soada_ir)

چکیده مطلب:

«گروه مطالعات افکارسنجی گمان» سلسله گزارش‌های نظرسنجی‌ای منتشر کرده که بر اساس روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی آنلاین انجام می‌شود که اساسا روشی **کاملا غیر علمی برای سنجش افکار در سطح ملی و** تعمیم نتایج به کل جامعه است.

روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی یک روش غیر احتمالی است که در نظرسنجی‌های کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرد و از این روش بیشتر برای به دست آوردن چارچوب و کشف جامعه هدف استفاده می‌گردد.

نمونه‌گیری گلوله‌برفی روشی برای جمع‌آوری نمونه‌هایی است که از راه‌های دیگر به سختی به دست می‌آیند؛ چرا که از شبکه اجتماعی و دوستان با ویژگی‌های مشترک استفاده می‌شود.

این روش به خصوص برای زمانی که نمونه‌ها از لحاظ اجتماعی دارای قدر و منزلت نیستند و تمایلی به شناخته شدن ندارند (الکلیها، استفاده‌کنندگان از کودکان، متعرضین جنسی، معتادین، مجرمین) مفید می‌باشد.

این روش معایب مختلفی دارد که در این متن به آن اشاره میشود. همچنین افکارسنجی دقیق و علمی **موج سوم** که به میزان دینداری نیز پرداخته است بخش دیگر این نوشتار است.

اخیرا نظرسنجی با عنوان «نگرش ایرانیان به دین» توسط موسسه گمان (گروه مطالعات افکار سنجی ایرانیان)^۱ با پشتیبانی مالی و همکاری لادن برومند، از موسسان بنیاد عبدالرحمن برومند، در تاریخ ۱۷ خرداد ۹۹ تا ۱ تیر ۹۹ انجام گرفته است که ادعای شرکت بیش از ۵۰ هزار پاسخ‌دهنده در آن مطرح شده است. این نظرسنجی با استفاده از روشی آنلاین تلاش کرده است تا دیدگاه‌ها و نظرات مردم ایران را درباره دینداری بدست آورد.

این نظرسنجی با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی (virtual snowball sampling) با شیوه ایجاد زنجیره‌های متعدد و متنوع نمونه‌گیری از طریق شبکه‌های مختلف اجتماعی مانند تلگرام، اینستاگرام، واتس‌آپ، تویتر و فیس‌بوک صورت گرفت

موسسه گمان بر اساس این نظرسنجی ادعا می‌کند «نیمی از جامعه ایران از دین‌داری به بی‌دینی رسیده‌اند و فقط ۳۲ درصد جامعه، خود را "مسلمان شیعی" می‌نامند»

برای بررسی صحت ادعای صورت گرفته ابتدا روش نمونه‌گیری استفاده شده توسط این موسسه را مورد بررسی قرار می‌دهیم و در انتها با مقایسه با یک تحقیق علمی در زمینه دینداری اثبات می‌کنیم نتایج به دست آمده به لحاظ روشی، علمی نمی‌باشد و اصلاً قابل تعمیم به جامعه ایران نیست

نمونه‌گیری گلوله برفی

روش نمونه‌گیری گلوله برفی یک روش غیر احتمالی است که در نظرسنجی‌های کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرد و از این روش بیشتر برای به دست آوردن چارچوب و کشف جامعه هدف استفاده می‌گردد.

در این شیوه که از جمله روش‌های نمونه‌گیری شبکه‌ای است، از تعداد معینی از اعضای جمعیت با صفت نادر خواسته می‌شود که اعضای دیگر جمعیت را معرفی کنند و به همین ترتیب از اعضای معرفی شده خواسته می‌شود که اعضای دیگری را با ویژگی مد نظر معرفی کنند و الی آخر.

نمونه‌گیری گلوله برفی روشی برای جمع‌آوری نمونه‌هایی است که از راه‌های دیگر به سختی به دست می‌آیند؛ چرا که از شبکه اجتماعی و دوستان با ویژگی‌های مشترک استفاده می‌شود. در واقع در این روش از شرکت‌کنندگان اولیه و در دسترس خواسته می‌شود تا افراد همسان خود را به پژوهشگر ارجاع دهند و بیشترین کاربرد را زمانی دارد که شرکت‌کنندگان نادر و یا به سختی در دسترس باشند.^۲ در واقع این شیوه برای موضوعاتی کاربرد دارد که اگر بخواهند از بین کل جامعه و با احتمال یکسان نمونه‌گیری کنند، احتمال کشف نمونه مطابق نظر آنها صفر خواهد بود.

این روش به خصوص برای زمانی که نمونه‌ها از لحاظ اجتماعی دارای قدر و منزلت نیستند (الکلیها، استفاده‌کنندگان از کودکان، متعرضین جنسی، معتادین، مجرمین) مفید می‌باشد. این افراد کمتر تمایل دارند، شناخته شوند. در این نمونه‌گیری در شبکه‌ای از اطلاعات بین فردی و بین سازمانی استفاده می‌شود. هر فرد با شخص دیگری مستقیم در ارتباط می‌باشد و با استفاده از شبکه اجتماعی می‌تواند افراد بالقوه شرکت‌کننده و یا مؤثر در پژوهش را (جمعیت پنهان) معرفی نماید.^۳

^۱ گمان) یک موسسه پژوهشی غیرانتفاعی، مستقل و ثبت شده در کشور هلند است گروه مطالعات افکار سنجی ایرانیان

^۲ جلالی رستم، نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت ۱۳۹۱؛ ۴(۴): ۳۱۰-۳۰.

^۳ جلالی رستم، نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت ۱۳۹۱؛ ۴(۴): ۳۱۰-۳۰.

معایب نمونه‌گیری گلوله برفی

۱. این شیوه نمونه‌گیری، غیر احتمالی است.^۴ روش‌های نمونه‌گیری غیر احتمالی، برای نتیجه گرفتن رفتار یک جامعه بر اساس نمونه آن استفاده نمی‌شوند، بلکه از آنها زمانی استفاده می‌شود که تمرکز تحقیق بر روی درک پیچیدگی یک قضیه یا اتفاق است. در آنها همه اعضا شانس انتخاب شدن ندارند و شانس هر عضو هم مشخص نیست. پس قابلیت تعمیم به کل جامعه ندارد.^۵

۲. در این شیوه نمونه‌گیری، با توجه به اینکه انتخاب نمونه اولیه با توجه به هدف و سوال مورد نظر انتخاب می‌شوند لذا سوگیری در انتخاب نمونه در این شیوه مشهود است.^۶

۳. شیوه‌های نمونه‌گیری در این روش، داوطلبانه است. یعنی تعداد بسیار زیادی دعوتنامه به افراد مختلف ارسال می‌شود و از بین اینها کسانی در نظرسنجی شرکت می‌کنند که در آن زمینه، به صورت رادیکال فعال هستند و از نظر فکری، با هدف طراحان نظرسنجی همسویی دارند.^۷

با توجه موارد مطرح شده اکنون این سوال مطرح می‌شود که این مدل روش نمونه‌گیری گلوله برفی آیا برای ارزیابی دینداری افراد یک جامعه مناسب می‌باشد؟ برای یافتن پاسخ باید نگاهی به مشخصات جامعه مورد بررسی داشت که مردم جامعه قابل دسترس و مشخص می‌باشند یا خیر؟

بدون شک افراد هر جامعه مشخص بوده، پس استفاده از نمونه‌گیری غیر احتمالی و گلوله برفی برای ارزیابی دینداری مناسب نیست، بلکه باید از روشهای نمونه‌گیری احتمالی استفاده کرد و هر فرد بطور مستقل از افراد دیگر انتخاب گردد تا بتوان نتایج بدست آمده را در صورت انتخاب درست نمونه، انجام دقیق پژوهش، طرح سوال کامل به لحاظ روایی و پایایی و انجام سایر شرایط آماری به جامعه هدف تعمیم داد. به عنوان نمونه می‌توان به پژوهش موج سوم - که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد - اشاره کرد که به ارزیابی شاخص‌های دینداری مردم با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای پرداخته است

نکته ای که باید به آن توجه کرد این است که نتایج بدست آمده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی نشان دهنده چه موضوعی است؟ و اگر واقعا تمامی روشهای علمی روش گلوله برفی در تحقیق گمان رعایت شده باشد و پرسشنامه‌ها بصورت درست طراحی و بدون جهت‌گیری و باهدف خاص پر نشده باشد اطلاعات بدست آمده نشانگر چیست؟!

با توجه به شاخصه اصلی روش نمونه‌گیری گلوله برفی که نمونه‌ها بصورت زنجیر وار به یکدیگر وصل می‌شوند و فرد اول معرف فرد بعدی برای پرکردن پرسشنامه می‌باشد می‌توان به این نتیجه رسید که اکثر پاسخ دهندگان این موسسه که دارای شاخص دوم نمونه‌گیری گلوله برفی مخفی بودن اند دارای وجه اشتراکاتی می‌باشند مانند دیندار نبودن و ...

^۴ Morgan DL. Random Sampling. In: The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods. Thousand Oaks, United States: SAGE Publications; ۲۰۰۸.

^۵ Donmoyer R. Generalizability. In: The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods. Thousand Oaks: SAGE Publications; ۲۰۰۸.

^۶ Fabiola Baltar, Ignasi Brunet, (۲۰۱۲), "Social research ۲,.: virtual snowball sampling method using Facebook", Internet Research, Vol. ۲۲ Iss: ۱ p. ۶۳.

^۷ Fabiola Baltar, Ignasi Brunet, (۲۰۱۲), "Social research ۲,.: virtual snowball sampling method using Facebook", Internet Research, Vol. ۲۲ Iss: ۱ p. ۶۳.

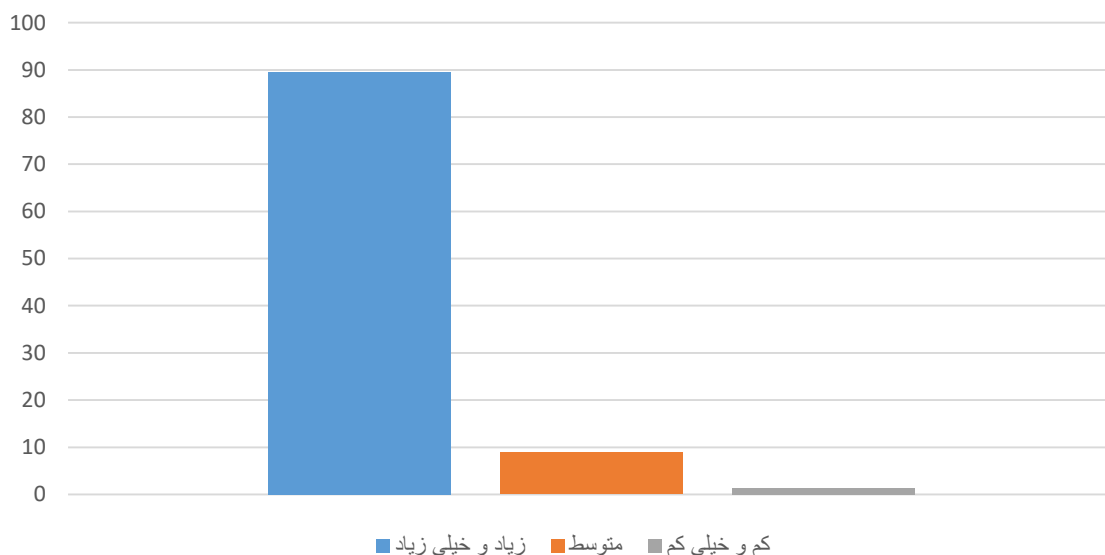
بنابراین بجای اینکه این موسسه اعلام کند «جامعه ایران» باید اعلام نماید «طرفداران یا دنبال کنندگان ما» دارای ویژگی های زیر می باشند و نتایج به لحاظ علمی به هیچ وجه قابل تعمیم به مردم ایران نیست.

نگرش ایرانیان به دین

برای نگاه دقیق آماری از وضعیت دین داری، باید به پایش های علمی مراجعه کرد. آخرین پیمایش کشور در سال ۹۴ با عنوان موج سوم ارزش ها و نگرش های ایرانیان با فاصله دوازده سال از موج دوم در دفتر طرح های ملی طراحی و اجرا شد. این پیمایش علاوه بر سنجش اکثر مفاهیم موجود در موج دوم، برخی مفاهیم جدید را نیز در کشور مورد سنجش قرار داد. موج سوم که با حجم نمونه ۱۴۹۰۶ نفر انجام گرفته، و بر خلاف دو موج پیشین، از نمونه کشوری شهری و روستایی برخوردار است که منبع اطلاعات مهمی درباره تغییرات اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران محسوب می شوند. جامعه آماری این پیمایش افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در ۳۱ استان کشور و به روش چندمرحله ای و انتخاب هدفمند شهرها و روستاها، نمونه گیری تصادفی از بلوک ها و انتخاب تصادفی پاسخگویان از بلوک های مسکونی از همه استانهای کشور که از استان مرکز و یک شهر به علاوه دو روستای تابعه هر شهر استخراج شده است

فصل هشتم این پیمایش ملی به نگرشها و رفتارهای دینی مردم ایران می پردازد که به بخشی از آن به همراه تفکیک استانی اشاره می کنیم

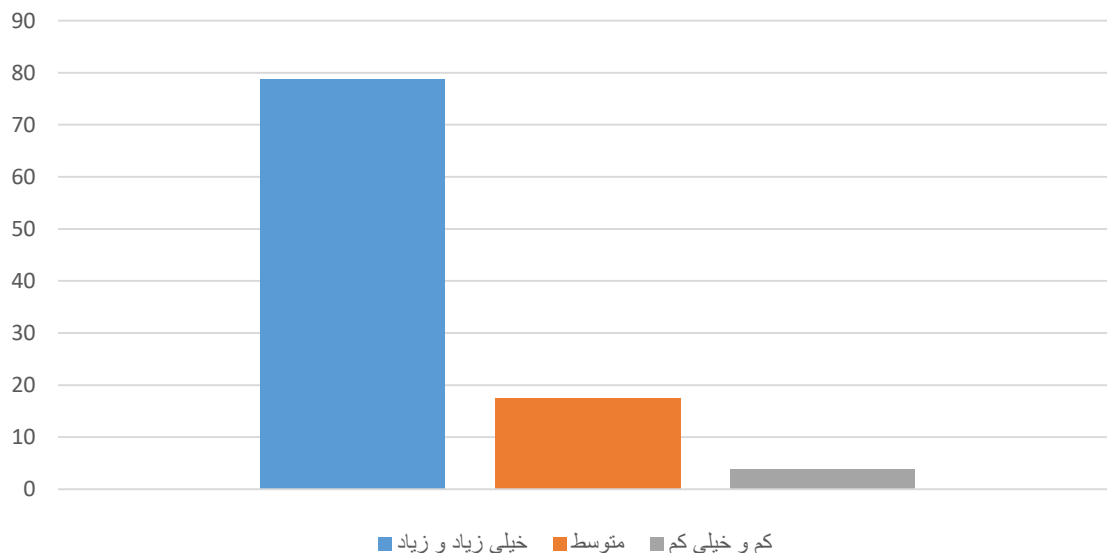
در انجام دادن امور مهمّ زندگی چقدر به خدا توکل میکنید؟

جدول (۸-۲) توزیع درصدی پاسخ به میزان توکل به خدا در انجام امور مهمّ زندگی بر حسب استان‌های کشور

استان	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۱	۰.۳	۲۰.۵	۴۸.۵	۲۹.۷	۵۹۰
آذربایجان غربی	۰.۴	۱.۳	۲.۷	۲۷.۲	۶۸.۴	۵۱۹
اردبیل	-	۰.۸	۹.۶	۲۵.۹	۶۳.۶	۳۶۳
اصفهان	-	۰.۷	۴.۲	۳۱.۲	۶۳.۹	۷۱۲
البرز	۱.۹	۰.۶	۱۶.۱	۳۹	۴۲.۴	۴۷۹
ایلام	۰.۶	۱.۱	۷.۷	۲۸.۷	۶۱.۹	۳۵۲
بوشهر	۰.۵	۰.۸	۲.۱	۱۱.۶	۸۵	۳۸۰
تهران	۰.۹	۱.۶	۱۰.۱	۳۷.۴	۵۰	۱۲۸۹
چهارمحال و بختیاری	۱.۱	۱.۴	۱۰	۳۳.۶	۵۳.۸	۳۵۱
خراسان جنوبی	۰.۳	-	۱۰.۵	۳۵.۹	۵۳.۴	۳۴۳
خراسان رضوی	۰.۷	۰.۳	۵.۸	۳۷.۱	۵۶.۲	۷۳۸
خراسان شمالی	۰.۵	۰.۵	۷.۱	۲۶.۹	۶۴.۸	۳۶۴
خوزستان	۱	۲.۴	۱۳.۹	۳۲.۵	۵۰.۲	۶۱۸
زنجان	-	۰.۳	۲.۴	۴۰.۳	۵۷	۳۷۲
سمنان	۰.۹	۰.۶	۵.۵	۲۷.۷	۶۵.۴	۳۴۷
سیستان و بلوچستان	۰.۲	۰.۲	۱.۸	۴۵.۶	۵۲.۱	۴۴۵
فارس	-	۰.۳	۱۰.۱	۴۸.۹	۴۰.۷	۶۴۶
قزوین	۰.۵	۰.۵	۵.۵	۲۶.۳	۶۷.۲	۳۸۴
قم	۰.۳	۱.۵	۷.۷	۱۸.۲	۷۲.۳	۳۹۰
کردستان	۰.۲	۰.۵	۸.۹	۳۶	۵۴.۳	۴۰۵
کرمان	۰.۶	۱	۸.۱	۳۱.۷	۵۸.۵	۴۹۲
کرمانشاه	۰.۹	۰.۲	۷.۱	۳۰.۱	۶۱.۷	۴۵۲
کهگیلویه و بویراحمد	۰.۶	-	۴.۴	۴۰.۲	۵۴.۸	۳۴۳
گلستان	۲.۵	۰.۲	۳۷.۲	۲۶.۳	۳۳.۷	۴۳۳
گیلان	۰.۴	۱.۲	۵.۴	۲۷.۹	۶۵.۱	۴۹۹
لرستان	۰.۷	۱.۲	۴.۷	۲۹.۵	۶۳.۹	۴۲۴
مازندران	۱.۱	۱.۵	۱۴.۱	۴۹.۵	۳۳.۹	۵۴۸
مرکزی	۰.۳	۱	۷.۴	۳۰	۶۱.۳	۳۹۳
هرمزگان	۰.۵	۰.۷	۷.۲	۲۵.۴	۶۶.۲	۴۰۲
همدان	-	۰.۴	۳.۶	۲۰.۴	۷۵.۶	۴۴۶
یزد	-	-	۵.۹	۴۴.۴	۴۹.۷	۳۷۴
کل کشور	۰.۶	۰.۸	۸.۹	۳۳.۶	۵۶	۱۴۸۸۳

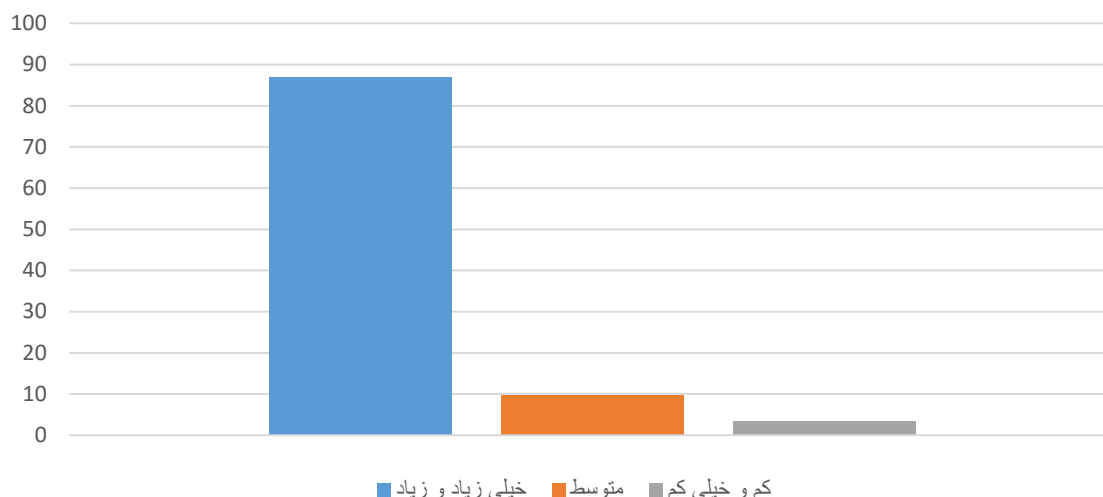
چقدر به خدا احساس نزدیکی میکنید؟

جدول (۸-۴) توزیع درصدی پاسخ به میزان احساس نزدیکی به خدا بر حسب استان‌های کشور

استان	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۱.۴	۱.۲	۱۳.۱	۵۶.۹	۲۷.۵	۵۹۰
آذربایجان غربی	۶	۱.۵	۵.۴	۲۹.۲	۶۳.۳	۵۱۸
اردبیل	۸	۵.۲	۲۰.۷	۲۳.۴	۴۹.۹	۳۶۳
اصفهان	۸	۱.۵	۱۰.۸	۳۸.۳	۴۸.۵	۷۱۰
البرز	۱.۹	۳.۵	۲۴.۸	۳۴.۷	۳۵.۱	۴۷۹
ایلام	۶	۴.۲	۱۵	۳۳.۴	۴۶.۷	۳۵۳
بوشهر	۳	۲.۴	۷.۴	۱۲.۴	۷۷.۶	۳۸۰
تهران	۱.۶	۴.۱	۱۹.۱	۳۷.۹	۳۷.۳	۱۲۸۳
چهارمحال و بختیاری	۲	۲.۸	۲۱.۴	۳۹	۳۴.۸	۳۵۱
خراسان جنوبی	-	.۹	۱۴.۶	۳۸	۴۶.۵	۳۴۲
خراسان رضوی	۶	۳	۱۶.۷	۴۳.۱	۳۶.۶	۷۲۶
خراسان شمالی	۲.۲	۱.۱	۱۱.۶	۳۴.۷	۵۰.۴	۳۶۳
خوزستان	۱.۸	۳.۱	۲۰	۳۳.۹	۴۱.۲	۶۱۹
زنجان	-	.۳	۶.۲	۵۳.۲	۴۰.۳	۳۷۲
سمنان	۱.۲	۲	۱۹.۴	۴۱	۳۶.۴	۳۴۶
سیستان و بلوچستان	-	۱.۶	۱۴.۶	۴۲	۴۱.۸	۴۴۵
فارس	۱.۲	۲.۶	۲۵	۴۳.۳	۲۷.۹	۶۴۵
قزوین	۱.۸	۲.۱	۱۲.۲	۲۴.۲	۵۹.۶	۳۸۴
قم	۲.۸	۷.۸	۲۹.۲	۲۰.۴	۳۹.۸	۳۸۷
کردهستان	۰.۲	۸.۱	۲۶.۴	۳۴.۱	۳۱.۱	۴۰۵
کرمان	۸	۲.۶	۱۶.۹	۳۸.۲	۴۱.۵	۴۹۲
کرمانشاه	۰.۷	۲.۴	۱۹.۴	۳۲.۷	۴۴.۸	۴۵۳
کهگیلویه و بویراحمد	۰.۳	۲.۹	۱۵.۷	۴۴.۳	۳۶.۷	۳۴۳
گلستان	۰.۵	۲.۸	۳۹	۳۴.۶	۲۳.۱	۴۳۳
گیلان	۱.۲	۱.۸	۱۳.۶	۲۴.۲	۵۹.۱	۴۹۹
لرستان	۰.۹	۲.۶	۱۲.۸	۲۷.۷	۵۶	۴۲۳
مازندران	۱.۳	۲.۹	۲۰.۶	۴۷.۴	۲۷.۷	۵۴۸
مرکزی	۰.۳	۲	۱۹.۸	۳۵.۴	۴۲.۵	۳۹۳
هرمزگان	۰.۵	۱.۵	۱۴.۴	۲۶.۶	۵۷	۴۰۲
همدان	۱.۶	۲	۱۰.۶	۲۱.۶	۶۴.۳	۴۴۵
یزد	۰.۳	۲.۴	۱۹.۳	۴۵.۵	۳۲.۶	۳۷۴
کل کشور	۱	۲.۸	۱۷.۴	۳۵.۹	۴۲.۹	۱۴۸۶۶

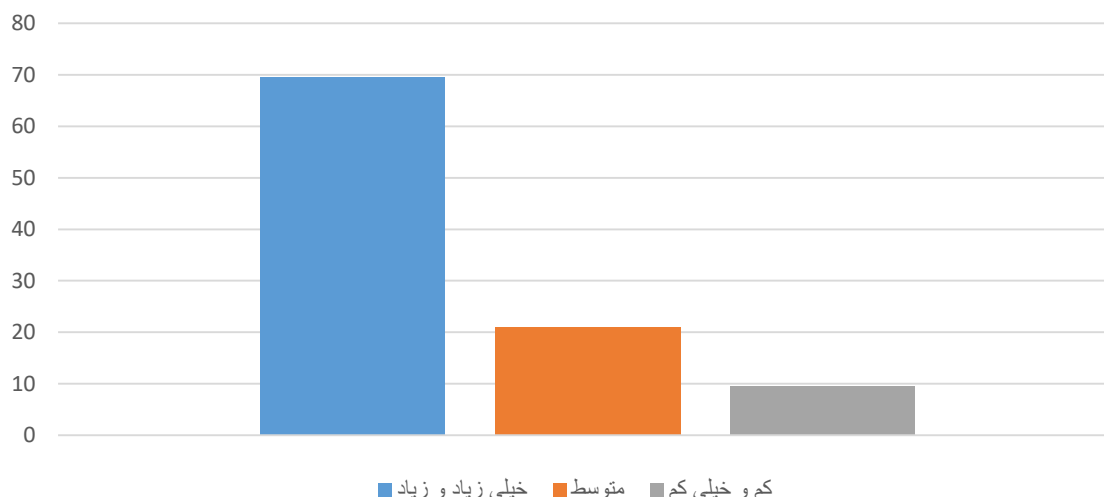
با این عقیده که اعمال خوب و بد انسان در آخرت محاسبه می شود چقدر موافقت می کنید؟

جدول (۸-۶) توزیع درصدی نظر پاسخگویان در مورد این که «اعمال خوب و بد انسان در آخرت محاسبه می شود» بر حسب استان های کشور

استان	کاملاً مخالف	مخالف	نه موافق نه مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	.۵	۱.۷	۳۰.۲	۳۱	۲۶.۶	۵۸۷
آذربایجان غربی	.۶	۲.۵	۳.۲	۳۵.۸	۵۶.۸	۵۱۹
اردبیل	-	.۳	۵.۹	۵۳.۱	۳۰.۷	۲۵۶
اصفهان	.۳	۳.۷	۵.۶	۳۱.۸	۳۷.۶	۷۰۸
البرز	۲.۵	۵	۱۷.۶	۳۷.۳	۳۷.۳	۳۷۶
ایلام	۱.۱	۳	۷.۹	۲۸.۵	۵۸.۵	۲۵۳
بوشهر	.۵	.۳	۱.۸	۱۲.۷	۸۲.۷	۳۷۹
تهران	۱	۳.۳	۱۰.۳	۳۷.۳	۳۶.۹	۱۲۷۰
چهارمحال و بختیاری	۲.۳	۲.۶	۸	۳۱.۳	۵۵.۷	۲۵۰
خراسان جنوبی	.۶	۶.۷	۲۶.۵	۳۱.۷	۳۳.۶	۳۳۳
خراسان رضوی	.۶	.۸	۳.۸	۳۱.۷	۵۲.۱	۷۲۲
خراسان شمالی	۱.۱	۱.۹	۳.۹	۳۹.۲	۳۲.۹	۲۶۳
خوزستان	۱.۳	۱.۵	۱۰.۱	۳۵.۲	۵۱.۹	۶۱۶
زنجان	.۳	۲.۷	۲.۷	۳۱.۳	۵۳	۳۷۰
سمنان	.۳	۱.۲	۷.۳	۲۶.۲	۶۵	۲۳۰
سیستان و بلوچستان	.۲	.۲	۲	۵۰.۷	۳۶.۸	۲۳۳
فارس	.۲	.۶	۱۸.۷	۵۶.۲	۲۳.۳	۶۲۶
قزوین	۱.۸	۱.۶	۳.۶	۲۸.۸	۶۳.۲	۲۸۶
قم	۱	۱.۸	۲.۱	۱۵.۹	۷۹.۲	۳۹۰
کردستان	.۲	.۲	۳.۲	۳۱.۲	۶۳.۱	۲۰۳
کرمان	.۸	۲.۲	۵.۹	۳۰.۱	۶۰.۹	۳۸۹
کرمانشاه	.۷	۳.۵	۱۰	۳۳.۹	۳۰.۹	۳۵۲
کهگیلویه و بویراحمد	۱.۵	.۶	۱۱.۵	۳۳.۵	۳۲.۹	۲۳۰
گلستان	.۵	۳.۹	۱۸.۶	۳۱.۸	۳۳.۳	۳۳۱
گیلان	۳	۹.۹	۹.۷	۳۷.۶	۲۹.۸	۳۹۶
لرستان	-	۱.۲	۸.۳	۳۶.۲	۳۳.۳	۳۲۲
مازندران	۱.۱	۳.۱	۱۳.۵	۵۵.۱	۲۵.۲	۵۳۳
مرکزی	.۳	۱	۶.۳	۳۵.۵	۵۶.۹	۳۹۲
هرمزگان	.۵	۱.۲	۶	۲۵.۷	۶۶.۶	۳۰۱
همدان	۱.۸	.۹	۳.۱	۳۰.۷	۵۳.۵	۲۲۵
یزد	۱.۱	.۳	۳.۵	۳۰.۸	۶۳.۳	۳۷۳
کل کشور	.۹	۲.۶	۹.۷	۳۹	۳۷.۹	۱۳۸۰۹

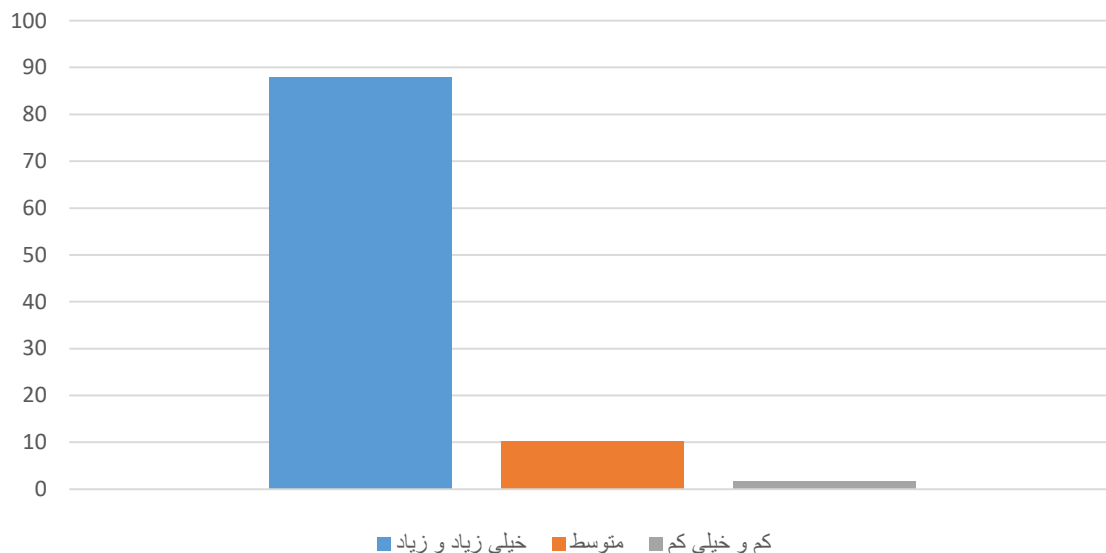
با این عقیده که همه ما موظف به امر به معروف و نهی از منکر هستیم
چقدر موافقید؟

جدول (۸-۸) توزیع درصدی نظر پاسخگویان در مورد این که «همه ما موظف به امر به معروف و نهی از منکر هستیم»
بر حسب استان های کشور

استان	کاملاً مخالف	مخالف	نه موافق نه مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۰.۷	۳.۱	۲۳.۶	۵۶.۶	۱۶	۵۸۸
آذربایجان غربی	۱	۵.۶	۱۶.۷	۳۵	۳۱.۸	۵۱۶
اردبیل	۱.۳	۳.۲	۲۲.۶	۵۹.۵	۱۲.۳	۳۵۸
اصفهان	۲.۲	۹.۳	۱۹.۳	۳۷.۸	۲۱.۳	۷۱۲
البرز	۸.۶	۱۸.۹	۲۵.۵	۲۹.۱	۱۷.۹	۳۷۵
ایلام	۱.۱	۳.۸	۱۳.۲	۳۹.۶	۳۰.۳	۳۵۳
بوشهر	۲.۱	۲.۷	۱۵.۳	۱۹.۹	۵۹.۸	۳۷۶
تهران	۳.۸	۱۳.۲	۲۵.۸	۳۳.۳	۱۲.۸	۱۲۶۹
چهارمحال و بختیاری	۲	۳.۳	۱۵.۱	۳۹.۱	۳۰.۳	۳۵۰
خراسان جنوبی	۰.۹	۱۰.۵	۳۵.۲	۳۶.۹	۱۶.۶	۳۳۳
خراسان رضوی	۰.۸	۷	۱۳.۵	۳۸.۷	۲۹.۹	۷۲۵
خراسان شمالی	۰.۶	۶.۷	۱۶.۱	۵۶.۱	۲۰.۶	۲۶۰
خوزستان	۱.۱	۵	۱۹.۷	۳۸.۳	۳۵.۷	۶۱۳
زنجان	۰.۵	۳.۹	۲۸.۷	۳۸.۵	۲۷.۳	۳۶۹
سمنان	۲	۸.۵	۲۰.۳	۳۲.۶	۲۶.۵	۳۳۳
سیستان و بلوچستان	۰.۵	۰.۵	۱۳.۵	۵۹.۹	۲۵.۷	۳۳۶
فارس	۵.۳	۱۱.۲	۳۲.۱	۳۸.۹	۱۲.۵	۶۳۲
قزوین	۲.۸	۶	۱۳.۲	۳۱.۵	۳۶.۵	۳۸۶
قم	۱.۵	۶.۷	۲۰.۳	۳۵.۶	۳۵.۹	۳۹۰
کردستان	۱	۰.۷	۲۱	۳۸.۳	۳۹	۳۰۵
کرمان	۱.۶	۳.۵	۲۱.۷	۳۶.۳	۳۶.۸	۳۸۹
کرمانشاه	۰.۷	۳.۵	۲۳.۹	۵۲.۶	۱۸.۳	۳۳۳
کهگیلویه و بویراحمد	۰.۹	۵	۲۳.۶	۳۲.۳	۲۷.۲	۳۳۸
گلستان	۱.۶	۶.۳	۳۱.۱	۳۷.۳	۱۳.۷	۳۳۱
گیلان	۲.۳	۱۷.۸	۱۸.۳	۳۸.۷	۱۲.۸	۳۹۳
لرستان	۰.۵	۶.۹	۲۰.۸	۳۷	۲۳.۸	۳۲۳
مازندران	۳.۳	۱۳.۳	۲۶.۸	۳۵.۶	۱۰.۸	۵۳۳
مرکزی	۱.۳	۶.۳	۲۲.۶	۳۳.۱	۳۵.۶	۳۹۰
هرمزگان	۲.۵	۵.۵	۱۲	۳۱.۷	۳۸.۳	۳۰۱
همدان	۲.۲	۷.۳	۱۱.۵	۵۳.۶	۲۳.۳	۳۳۵
یزد	۱.۱	۱.۶	۱۳.۱	۳۳	۳۰.۲	۳۷۳
کل کشور	۲.۱	۷.۳	۲۱	۳۳.۲	۲۵.۳	۱۳۷۸۱

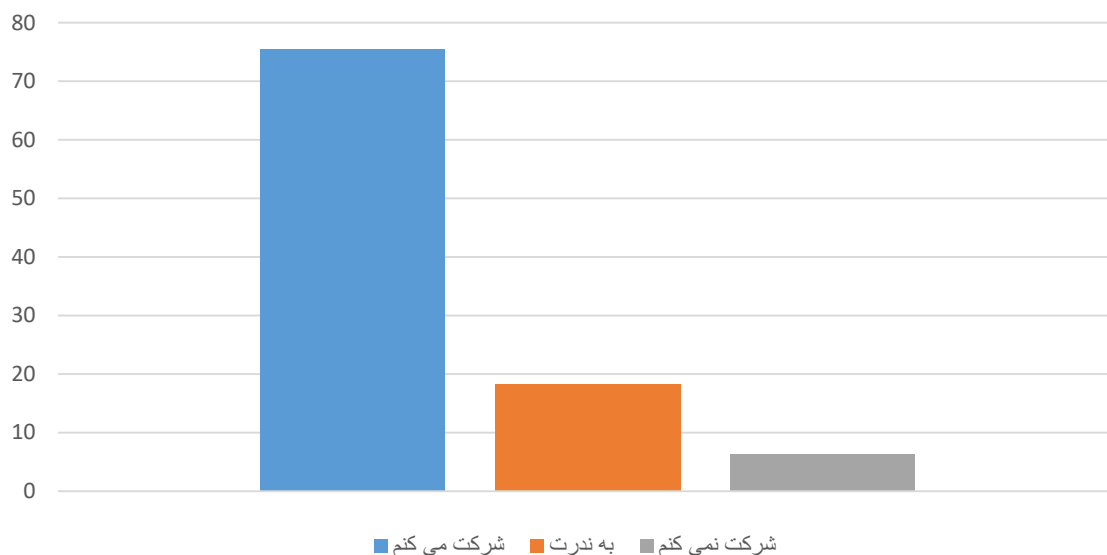
تا چه اندازه به اهل بیت (خاندان پیامبر اسلام) ارادت و محبت دارید؟

جدول (۸- ۱۰) توزیع درصدی پاسخ به میزان ارادت و محبت به اهل بیت (خاندان پیامبر اسلام) بر حسب استان‌های کشور

استان	هیچ	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۰.۲	۱	۲۸.۲	۳۹.۷	۳۰.۹	۵۸۵
آذربایجان غربی	۱	۱.۹	۹.۳	۴۱.۱	۴۶.۷	۵۱۴
اردبیل	-	۰.۳	۱۱.۲	۴۱.۵	۴۷.۱	۳۵۷
اصفهان	۰.۴	۰.۴	۴.۷	۳۳.۹	۶۰.۶	۷۰۰
البرز	۲.۳	۲.۱	۲۱.۵	۳۱.۶	۴۲.۴	۴۷۴
ایلام	۰.۳	۱.۴	۸.۵	۲۸.۷	۶۱.۱	۳۵۲
بوشهر	۰.۵	۰.۳	۱.۸	۱۱.۶	۸۵.۸	۳۷۹
تهران	۰.۸	۲	۱۲.۷	۴۳	۴۱.۵	۱۲۵۷
چهارمحال و بختیاری	۰.۳	۰.۹	۷.۵	۲۹.۳	۶۲.۱	۳۴۸
خراسان جنوبی	۰.۳	۷.۴	۲۳.۲	۲۹.۱	۴۰	۳۴۰
خراسان رضوی	۰.۷	۰.۳	۵.۹	۴۳.۱	۵۰.۱	۷۱۵
خراسان شمالی	۰.۶	۱.۴	۸	۳۲.۶	۵۷.۵	۳۶۲
خوزستان	۰.۲	۲.۳	۱۱.۳	۲۶.۸	۵۹.۴	۶۱۱
زنجان	۰.۵	-	۴.۱	۲۸.۳	۶۷	۳۶۷
سمنان	۰.۳	-	۶.۷	۲۹.۷	۶۳.۳	۳۳۰
سیستان و بلوچستان	-	۰.۷	۸	۵۱.۴	۴۰	۴۲۸
فارس	-	۰.۳	۱۰.۷	۵۰.۶	۳۸.۴	۶۳۵
قزوین	۰.۳	۰.۵	۴.۹	۱۹.۵	۷۴.۷	۳۸۴
قم	۰.۵	-	۴.۵	۱۳.۷	۸۱.۳	۳۸۰
کردستان	۰.۵	۰.۷	۶.۷	۳۵.۴	۵۶.۷	۴۰۴
کرمان	۰.۶	۰.۴	۸.۶	۲۶.۳	۶۴	۴۸۶
کرمانشاه	۰.۵	۲.۷	۱۰.۶	۴۳	۴۳.۲	۴۴۴
کهگیلویه و بویراحمد	-	-	۷.۷	۴۸.۵	۴۳.۸	۳۳۶
گلستان	۰.۲	۱.۶	۱۹	۳۲.۳	۴۶.۸	۴۲۷
گیلان	۰.۶	۰.۸	۹.۹	۴۸.۶	۴۰.۱	۴۸۴
لرستان	۰.۵	۱	۴.۸	۳۷.۶	۵۶.۲	۴۱۸
مازندران	۰.۶	۳.۴	۲۲.۸	۴۲.۷	۳۰.۶	۵۳۶
مرکزی	۰.۳	۱.۳	۵.۹	۲۸.۷	۶۳.۸	۳۸۷
هرمزگان	۰.۳	۱.۵	۹.۶	۲۰.۹	۶۷.۸	۳۹۷
همدان	۰.۲	۰.۷	۳.۶	۲۴.۹	۷۰.۶	۴۴۵
یزد	۰.۳	۰.۳	۴.۴	۳۹.۱	۵۶	۳۶۶
کل کشور	۰.۵	۱.۲	۱۰.۳	۳۵.۲	۵۲.۸	۱۴۶۵۸

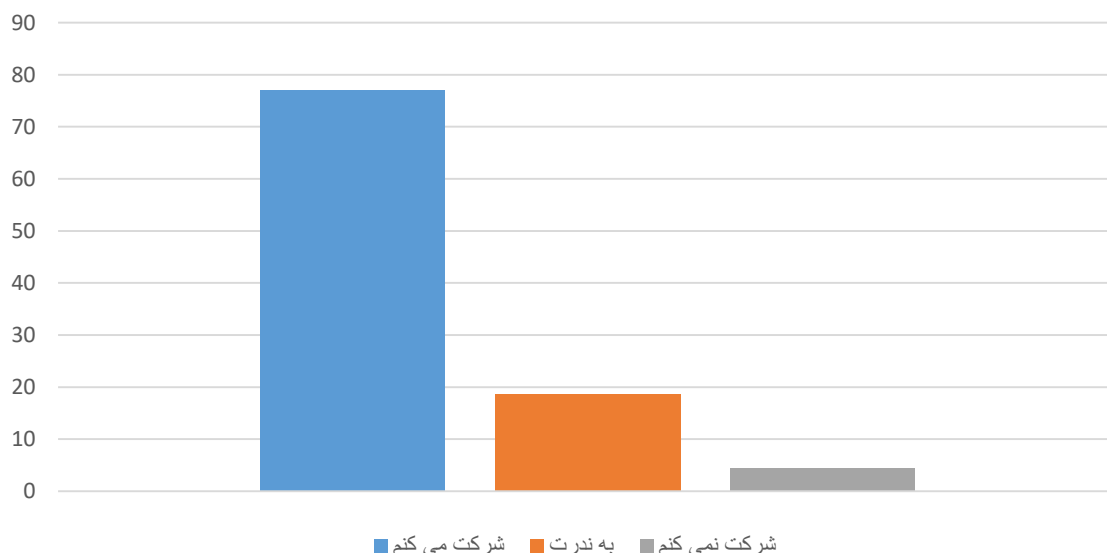
شرکت در مجالس روضه و عزاداری

جدول (۸- ۲۰) توزیع درصدی پاسخ در مورد شرکت در مجالس روضه و عزاداری بر حسب استان‌های کشور

استان	هیچ‌وقت	به ندرت	گاهی	اکثر اوقات	همیشه	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۴.۹	۱۶.۴	۵۰.۱	۲۳.۹	۴.۸	۵۸۷
آذربایجان غربی	۱۶.۷	۱۸.۵	۲۷.۲	۲۷.۲	۱۰.۳	۵۱۴
اردبیل	۳.۳	۱۵.۵	۳۴.۳	۳۷.۱	۹.۷	۳۶۱
اصفهان	۴.۷	۱۴.۸	۳۷	۳۲.۶	۱۰.۸	۷۰۲
البرز	۹.۶	۲۷.۶	۴۱.۵	۱۵.۸	۵.۴	۴۶۷
ایلام	۲.۳	۱۱.۷	۳۸.۷	۳۲.۸	۱۴.۵	۳۵۱
بوشهر	۵.۸	۵.۶	۱۹.۴	۲۲	۴۷.۲	۳۷۷
تهران	۷.۵	۲۰.۲	۳۵.۴	۲۴.۶	۱۲.۴	۱۲۵۴
چهارمحال و بختیاری	۴.۴	۱۲.۳	۳۶.۱	۲۹.۹	۱۷.۳	۳۴۱
خراسان جنوبی	۱.۲	۱۴.۲	۴۲.۲	۲۴	۸.۴	۳۴۴
خراسان رضوی	۵.۶	۲۳.۴	۳۷	۲۵.۵	۸.۵	۷۱۷
خراسان شمالی	۴.۴	۱۸.۶	۳۴.۹	۳۰.۵	۲۱.۶	۳۶۱
خوزستان	۱.۳	۱۵.۶	۴۰	۲۷.۲	۱۵.۹	۶۰۳
زنجان	۲.۷	۲۲.۱	۲۹.۸	۳۳.۱	۱۲.۳	۳۶۶
سمنان	۳.۶	۱۱.۳	۴۳	۳۵.۳	۶.۸	۳۳۷
سیستان و بلوچستان	۲۴	۱۷.۶	۲۷.۲	۲۴.۷	۶.۴	۴۳۷
فارس	۱.۶	۳۰	۵۳.۴	۱۲.۹	۲.۲	۶۴۴
قزوین	۹.۲	۱۵.۷	۲۹.۶	۲۷.۷	۱۷.۸	۳۸۲
قم	۲.۶	۲۰	۳۴.۹	۲۶.۲	۱۶.۴	۳۹۰
کردستان	۹	۱۸.۳	۲۲.۱	۲۹.۱	۲۱.۶	۳۹۹
کرمان	۲.۱	۱۰.۸	۳۵.۵	۳۴.۲	۱۷.۳	۴۷۳
کرمانشاه	۹.۱	۳۴.۵	۳۸.۷	۱۴	۳.۷	۴۲۹
کهگیلویه و بویراحمد	-	۱۴.۱	۵۸.۹	۲۳.۲	۳.۸	۳۴۱
گلستان	۱۸.۷	۱۹	۴۲.۶	۱۴.۴	۵.۴	۴۱۱
گیلان	۷.۷	۱۵.۹	۳۷	۲۲.۸	۱۶.۷	۴۹۲
لرستان	۳.۳	۱۴.۶	۳۸	۲۷.۵	۱۶.۵	۴۱۸
مازندران	۴.۷	۲۹.۱	۳۲.۷	۱۶.۶	۶.۹	۵۳۶
مرکزی	۴.۷	۲۲.۷	۴۰.۱	۲۳	۹.۶	۳۸۷
هرمزگان	۹.۱	۱۲.۹	۳۷.۸	۲۵.۹	۱۴.۲	۳۹۴
همدان	۴.۵	۱۳.۷	۳۱.۵	۳۳.۹	۱۶.۴	۴۴۵
یزد	۲.۲	۱۰.۸	۴۳.۲	۲۸.۱	۱۵.۷	۳۷۰
کل کشور	۶.۳	۱۸.۳	۳۷.۴	۲۵.۸	۱۲.۳	۱۴۶۳۰

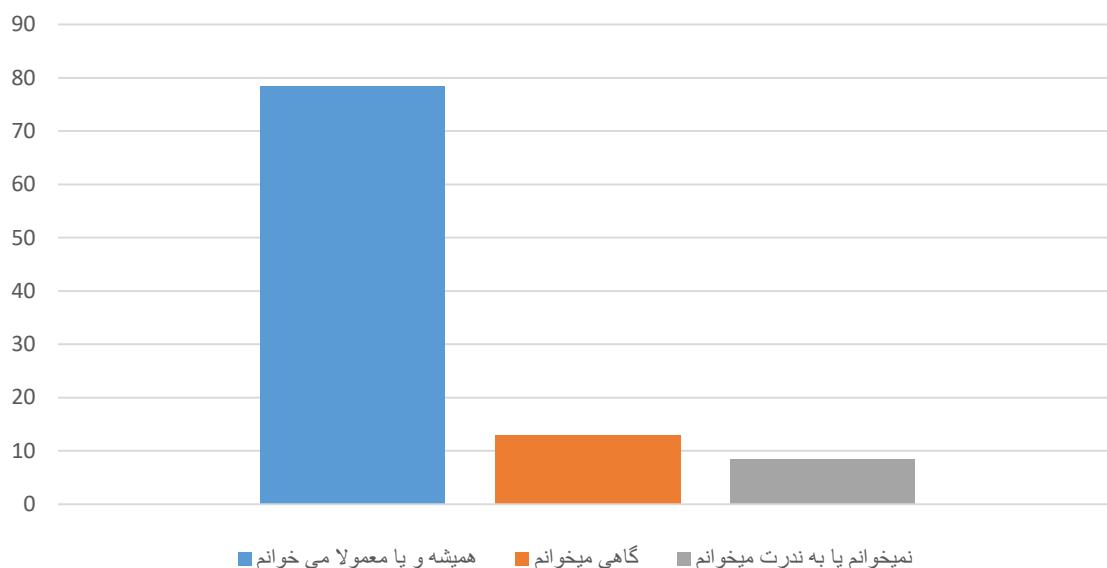
زیارت اماکن متبرکه

جدول (۸- ۲۴) توزیع درصدی پاسخ به زیارت اماکن متبرکه بر حسب استان‌های کشور

پاسخ معتبر	همیشه	اکثر اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هیچ وقت	استان
۵۸۲	۴.۶	۲۶.۳	۴۹.۳	۱۶.۲	۳.۶	آذربایجان شرقی
۵۰۷	۴.۱	۱۸.۷	۳۹.۴	۲۳.۳	۲۴.۵	آذربایجان غربی
۳۵۶	۵.۳	۲۲.۵	۴۲.۱	۲۷.۲	۲.۸	اردبیل
۷۰۴	۹.۸	۲۶.۴	۴۵	۱۶.۵	۲.۳	اصفهان
۴۶۶	۵.۸	۱۷.۸	۴۲.۳	۲۹.۸	۴.۳	البرز
۳۴۹	۲۰.۶	۲۳.۲	۳۹.۸	۵.۴	.۹	ایلام
۳۷۵	۲۰.۳	۲۲.۹	۳۸.۹	۱۲.۸	۵.۱	بوشهر
۱۲۵۳	۹.۳	۲۵.۹	۳۹.۴	۲۰.۲	۵.۲	تهران
۳۳۹	۸.۸	۳۰.۷	۴۶	۱۱.۵	۲.۹	چهارمحال و بختیاری
۳۴۳	۵.۲	۳۱.۲	۵۰.۱	۱۲.۸	.۶	خراسان جنوبی
۷۱۷	۱۰.۷	۳۰.۷	۴۲.۸	۱۴.۵	۱.۳	خراسان رضوی
۳۶۰	۱۰.۳	۲۷.۸	۳۸.۱	۲۱.۴	۲.۵	خراسان شمالی
۵۹۶	۱۲.۲	۲۴.۳	۴۲.۸	۱۹.۱	۱.۵	خوزستان
۳۶۶	۱۲	۳۳.۱	۴۱.۳	۱۲.۶	۱.۱	زنجان
۳۳۰	۴.۸	۲۳.۹	۴۹.۱	۲۱.۵	.۶	سمنان
۴۴۱	۴.۳	۱۷.۵	۱۸.۴	۳۱.۵	۲۸.۳	سیستان و بلوچستان
۶۴۴	۱.۲	۱۱.۲	۵۸.۴	۲۹	.۲	فارس
۳۸۲	۱۷.۳	۳۰.۹	۳۶.۶	۱۰.۲	۵	قزوین
۳۸۷	۱۲.۱	۲۳	۴۸.۸	۱۴.۲	۱.۸	قم
۳۹۹	۱۵.۵	۲۶.۶	۳۹.۶	۱۳.۵	۴.۸	کردستان
۴۶۴	۸.۴	۳۴.۹	۴۱.۶	۱۳.۶	۱.۵	کرمان
۴۲۷	۳.۵	۱۸.۷	۴۹.۲	۲۴.۶	۴	کرمانشاه
۳۴۱	۷	۲۱.۴	۵۹.۸	۱۱.۱	.۶	کهگیلویه و بویراحمد
۴۰۹	۴.۴	۱۳.۹	۶۰.۹	۱۷.۶	۳.۲	گلستان
۴۹۱	۱۳.۸	۲۳.۸	۴۵.۴	۱۳.۲	۴.۷	گیلان
۴۱۸	۸.۹	۱۵.۳	۵۲.۲	۲۱.۵	۲.۲	لرستان
۵۳۶	۵	۱۷	۴۳.۳	۳۱.۲	۳.۵	مازندران
۳۸۳	۱۱	۲۳	۴۶.۲	۱۸.۵	۱.۳	مرکزی
۳۹۳	۹.۲	۲۱.۱	۴۴.۵	۱۹.۱	۶.۱	هرمزگان
۴۴۴	۱۳.۱	۲۷.۵	۴۳.۲	۱۴.۲	۲	همدان
۳۶۵	۸.۵	۲۴.۱	۴۷.۴	۱۶.۷	۳.۳	یزد
۱۴۵۶۷	۹.۱	۲۳.۹	۴۴	۱۸.۷	۴.۴	کل کشور

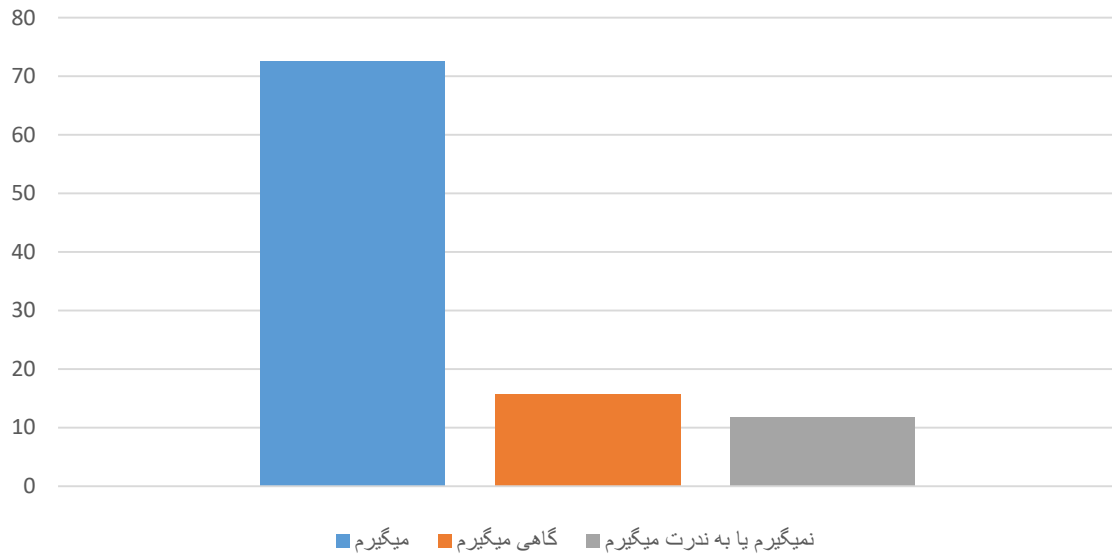
نماز خواندن

جدول (۸-۲۸) توزیع درصدی پاسخ به نماز خواندن بر حسب استان‌های کشور

استان	هیچ وقت	به ندرت	گاهی	اکثر اوقات	همیشه	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۳.۱	۳.۸	۱۶.۴	۲۳.۹	۵۲.۸	۵۸۵
آذربایجان غربی	۳.۷	۸.۴	۱۷.۹	۲۵.۹	۴۴.۱	۵۱۳
اردبیل	۳.۳	۶.۴	۱۸.۳	۲۳.۳	۴۸.۸	۳۶۱
اصفهان	۲.۴	۲.۴	۴.۵	۱۵.۳	۷۵.۴	۷۰۶
البرز	۴.۵	۱۲.۵	۲۳.۹	۲۰.۴	۳۸.۷	۴۶۵
ایلام	۴.۹	۴.۳	۷.۸	۱۵	۶۷.۹	۳۴۶
بوشهر	۱.۱	.۸	۵.۶	۶.۷	۸۵.۹	۳۷۵
تهران	۶.۲	۷	۱۱.۴	۲۰.۷	۵۴.۷	۱۲۵۱
چهارمحال و بختیاری	۲.۴	۶.۳	۱۱.۶	۲۱.۱	۵۸.۶	۳۲۶
خراسان جنوبی	۱.۲	۳.۸	۱۲.۹	۲۹.۴	۵۲.۶	۳۴۰
خراسان رضوی	۱.۳	۲.۹	۹.۴	۲۶.۸	۵۹.۶	۷۱۶
خراسان شمالی	۲.۲	۶.۴	۱۲.۵	۲۵.۲	۵۳.۷	۳۶۱
خوزستان	۱.۷	۵.۱	۱۳.۷	۱۴.۷	۶۴.۸	۶۰۵
زنجان	۱.۴	۲.۲	۶.۸	۲۹.۸	۵۹.۸	۳۶۶
سمنان	۱.۸	۳.۳	۷.۵	۱۸.۹	۶۸.۵	۳۳۳
سیستان و بلوچستان	.۲	۱.۱	۶.۵	۲۸.۴	۶۳.۷	۴۴۳
فارس	.۵	۷.۳	۳۶.۱	۲۴.۱	۲۲	۶۴۳
قزوین	۶.۳	۶.۵	۱۳.۶	۱۹.۶	۵۵	۳۸۲
قم	۱.۳	.۸	۵.۱	۱۰.۵	۸۲.۳	۳۸۹
کردستان	۱	۸.۵	۲۰	۲۱.۷	۴۸.۹	۴۰۱
کرمان	۱.۷	۴.۵	۶.۹	۲۰.۲	۶۶.۷	۴۶۵
کرمانشاه	۱۴.۳	۱۱.۵	۱۸.۵	۱۵.۵	۴۰.۳	۴۲۷
کهگیلویه و بویراحمد	.۹	۲.۱	۱۷.۴	۲۹.۲	۵۰.۴	۳۳۹
گلستان	۱	۸.۳	۱۹.۵	۱۵.۳	۵۶	۴۱۱
گیلان	۷.۳	۸.۱	۱۳.۶	۱۵.۵	۵۶.۴	۴۹۱
لرستان	۱.۹	۴.۶	۱۳.۷	۲۱.۲	۵۸.۷	۴۱۶
مازندران	۳	۸.۶	۱۷.۹	۲۹.۱	۴۱.۴	۵۳۶
مرکزی	۲.۳	۳.۹	۵.۹	۱۶.۸	۷۱.۱	۳۸۸
هرمزگان	۲.۳	۶.۳	۱۳.۴	۱۲.۹	۶۶.۱	۳۹۵
همدان	۴.۵	۲.۲	۶.۵	۱۱.۵	۷۵.۳	۴۴۵
یزد	.۳	.۸	۲.۴	۶.۲	۹۰.۳	۳۷۱
کل کشور	۳.۱	۵.۳	۱۳	۲۰	۵۸.۵	۱۴۶۰۱

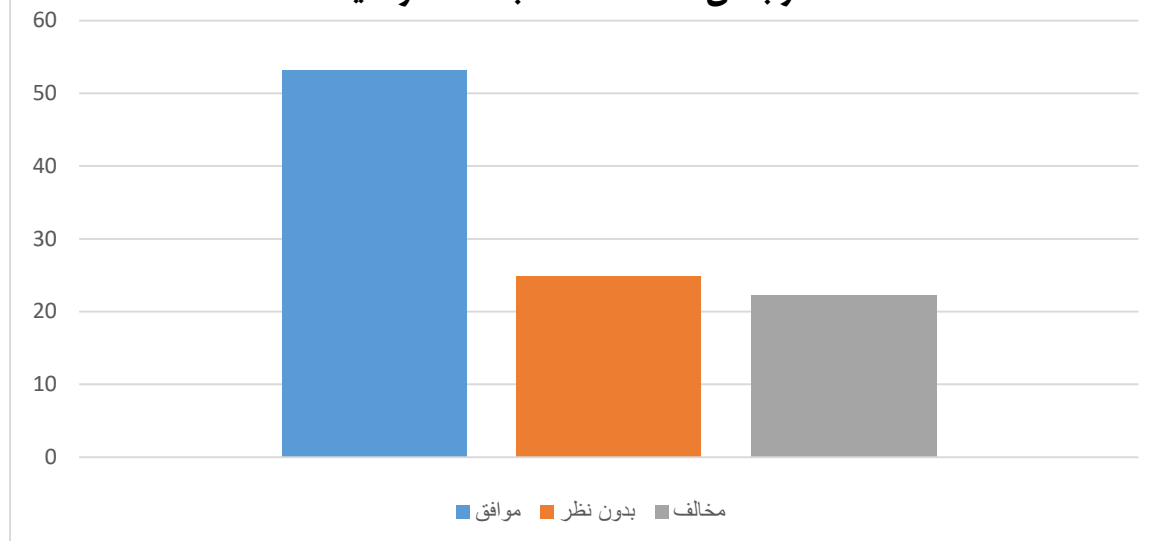
روزه گرفتن

جدول (۸- ۳۰) توزیع درصدی پاسخ به روزه گرفتن بر حسب استان های کشور

استان	هیچ وقت	به ندرت	گاهی	اکثر اوقات	همیشه	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۳.۶	۶.۳	۱۹	۲۶	۴۵.۱	۵۸۵
آذربایجان غربی	۳.۷	۶.۸	۱۴.۱	۲۶.۸	۴۸.۶	۵۱۲
اردبیل	۲.۸	۵.۳	۱۹.۸	۲۴	۴۸	۳۵۸
اصفهان	۹.۸	۵.۵	۹.۳	۱۷.۵	۵۷.۹	۷۰۷
البرز	۷.۱	۱۴.۸	۲۳.۹	۱۹.۸	۳۴.۴	۴۶۵
ایلام	۸.۴	۹	۱۵.۷	۱۸.۶	۴۸.۴	۳۴۵
بوشهر	۱.۳	۱.۹	۷.۷	۸.۵	۸۰.۶	۳۷۶
تهران	۷.۸	۸.۱	۱۳.۶	۲۰.۸	۴۹.۷	۱۲۵۳
چهارمحال و بختیاری	۵.۹	۶.۳	۱۸.۴	۲۱.۷	۴۷.۸	۳۳۷
خراسان جنوبی	.۹	۵	۱۴.۷	۳۰.۸	۴۸.۷	۳۴۱
خراسان رضوی	۳.۹	۳.۴	۹.۶	۲۸.۱	۵۵	۷۱۶
خراسان شمالی	۳.۳	۶.۴	۱۳	۲۲.۴	۵۴.۸	۳۶۱
خوزستان	۲.۲	۷.۵	۲۱.۱	۲۲.۷	۴۶.۵	۵۹۸
زنجان	۳.۳	۳.۳	۷.۷	۲۸.۲	۵۷.۵	۳۶۵
سمنان	۳.۶	۱.۸	۹.۹	۱۸.۳	۶۶.۴	۳۳۳
سیستان و بلوچستان	.۲	۱.۸	۱۱	۳۰	۵۷	۴۳۷
فارس	۱.۱	۸.۲	۳۴.۸	۳۱.۱	۲۴.۷	۶۴۳
قزوین	۷.۱	۷.۹	۱۱.۸	۱۷.۸	۵۵.۵	۳۸۲
قم	۳.۹	۳.۴	۶.۲	۹.۳	۷۷.۲	۳۸۶
کردستان	۲	۸.۵	۱۹.۸	۲۸.۱	۴۱.۶	۳۹۹
کرمان	۳.۲	۷.۱	۱۶.۸	۲۴	۴۸.۸	۴۶۳
کرمانشاه	۲۱	۱۳.۴	۱۹.۳	۱۴.۹	۳۱.۴	۴۲۴
کهگیلویه و بویراحمد	۱.۲	۳.۳	۱۸.۷	۳۰	۴۶.۹	۳۳۷
گلستان	۳.۲	۴.۹	۲۲.۹	۱۵.۲	۵۳.۸	۴۰۷
گیلان	۱۳.۵	۱۲.۱	۱۳.۳	۱۷.۴	۴۳.۸	۴۸۹
لرستان	۳.۴	۸.۲	۲۱.۹	۲۴	۴۳.۵	۴۱۶
مازندران	۵.۳	۱۰.۷	۲۵.۲	۲۶.۵	۳۲.۳	۵۳۲
مرکزی	۴.۹	۴.۹	۷.۶	۱۸.۸	۶۳.۸	۳۸۴
هرمزگان	۳.۶	۸.۲	۱۳.۶	۱۵.۶	۵۹.۱	۳۹۱
همدان	۴.۷	۳.۸	۱۰.۶	۱۴.۲	۶۶.۷	۴۴۴
یزد	۳.۸	۲.۴	۱۰	۱۳.۲	۷۰.۵	۳۷۰
کل کشور	۵.۱	۶.۷	۱۵.۷	۲۱.۷	۵۰.۸	۱۴۵۵۶

تا چه اندازه با این نظر که "همه خانمها باید حجاب داشته باشند، حتی اگر به آن اعتقاد نداشته باشند" موافقید؟

جدول (۸- ۴۹) توزیع درصدی نظر پاسخگویان در مورد حجاب اجباری همه خانمها، حتی اگر به آن اعتقاد نداشته باشند بر حسب استانهای کشور

استان	کاملاً مخالف	مخالف	نه موافق نه مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر
آذربایجان شرقی	۲.۹	۱۰.۵	۵۰.۳	۲۹	۷.۳	۵۹۰
آذربایجان غربی	۱۸.۹	۱۹.۵	۱۹.۸	۲۹.۵	۱۲.۳	۵۱۹
اردبیل	۰.۶	۷.۷	۳۵.۳	۳۱.۳	۱۵.۲	۳۶۳
اصفهان	۳.۸	۱۶.۹	۱۵.۳	۳۸.۳	۲۵.۷	۷۰۵
البرز	۱۳.۳	۲۱.۳	۲۵.۵	۳۳.۵	۵.۲	۳۷۸
ایلام	۵.۶	۸.۵	۱۷.۵	۳۲.۷	۲۵.۷	۲۵۳
بوشهر	۵.۳	۱۰	۲۳.۵	۳۳	۲۷.۲	۳۷۹
تهران	۱۳.۳	۲۳.۵	۱۸.۳	۳۳.۱	۱۰.۷	۱۲۸۱
چهارمحال و بختیاری	۸	۱۰.۳	۲۵.۲	۳۳.۱	۲۲.۳	۳۳۹
خراسان جنوبی	۲.۹	۸.۷	۳۵.۹	۲۹.۲	۲۳.۳	۳۳۳
خراسان رضوی	۳.۳	۱۵.۸	۱۷.۹	۳۲.۲	۲۰.۷	۷۳۰
خراسان شمالی	۳.۱	۱۳.۲	۲۰.۳	۳۶	۱۶.۳	۳۶۳
خوزستان	۷.۶	۱۳.۳	۳۳.۶	۲۶.۹	۱۷.۶	۶۲۱
زنجان	۳	۱۱	۲۶.۱	۳۲.۵	۲۷.۳	۳۷۲
سمنان	۳.۲	۱۶.۱	۲۱	۳۰.۳	۱۹.۳	۳۳۷
سیستان و بلوچستان	۳	۶.۱	۱۱	۳۷.۸	۳۱.۱	۳۳۵
فارس	۱.۹	۶.۷	۳۶.۷	۳۹.۶	۱۵.۲	۶۳۶
قزوین	۱۰.۶	۱۵.۳	۱۹.۹	۳۱.۹	۲۲.۳	۳۸۶
قم	۳.۱	۸.۵	۱۱.۳	۲۷	۵۰.۱	۳۸۹
کردستان	۵.۲	۱۰.۸	۲۸.۶	۳۲.۵	۲۲.۹	۳۰۶
کرمان	۳.۵	۱۳.۷	۲۷.۵	۳۳	۱۹.۳	۳۹۱
کرمانشاه	۵.۵	۱۵.۷	۲۸.۷	۳۰.۲	۱۹.۹	۳۵۳
کهگیلویه و بویراحمد	۶.۱	۲۰.۷	۲۳	۲۸	۲۲.۲	۳۳۳
گلستان	۳.۷	۲۸.۵	۳۹.۲	۲۷.۳	۱۱.۳	۳۳۳
گیلان	۵.۲	۲۰.۵	۲۱.۵	۳۹	۱۳.۹	۳۹۸
لرستان	۱.۳	۱۶.۱	۲۵.۶	۳۶.۷	۲۰.۱	۳۲۲
مازندران	۷.۱	۲۲.۷	۲۸.۷	۳۳.۱	۸.۳	۵۳۷
مرکزی	۶.۹	۱۶.۳	۲۵.۱	۳۶.۳	۱۵.۱	۳۹۰
هرمزگان	۶	۱۱.۳	۲۸.۶	۳۶.۸	۱۷.۲	۳۰۲
همدان	۵.۳	۲۰.۹	۸.۷	۳۳.۳	۲۰.۶	۳۳۶
یزد	۱۱	۲۶	۳۳.۸	۲۰.۳	۸.۸	۳۷۳
کل کشور	۶.۵	۱۵.۷	۲۳.۸	۳۳.۵	۱۸.۶	۱۳۸۶۳

هر چند که نمی شود میزان دینداری مردم را با ۴۰ سال پیش به دلیل تغییرات عجیب جهانی مقایسه کرد اما به جرات می توان گفت که بسیاری از ما تصور اشتباهی نسبت به دینداری دوران پهلوی داریم به عنوان مثال بحث حجاب- که آخرین تصویر بالا است- برخی تصور می کنند در زمان پهلوی همه مردم عاشق حجاب بوده و فقط خاندان پهلوی مخالف این امر بودند در حالی که به هیچ وجه اینگونه نیست.

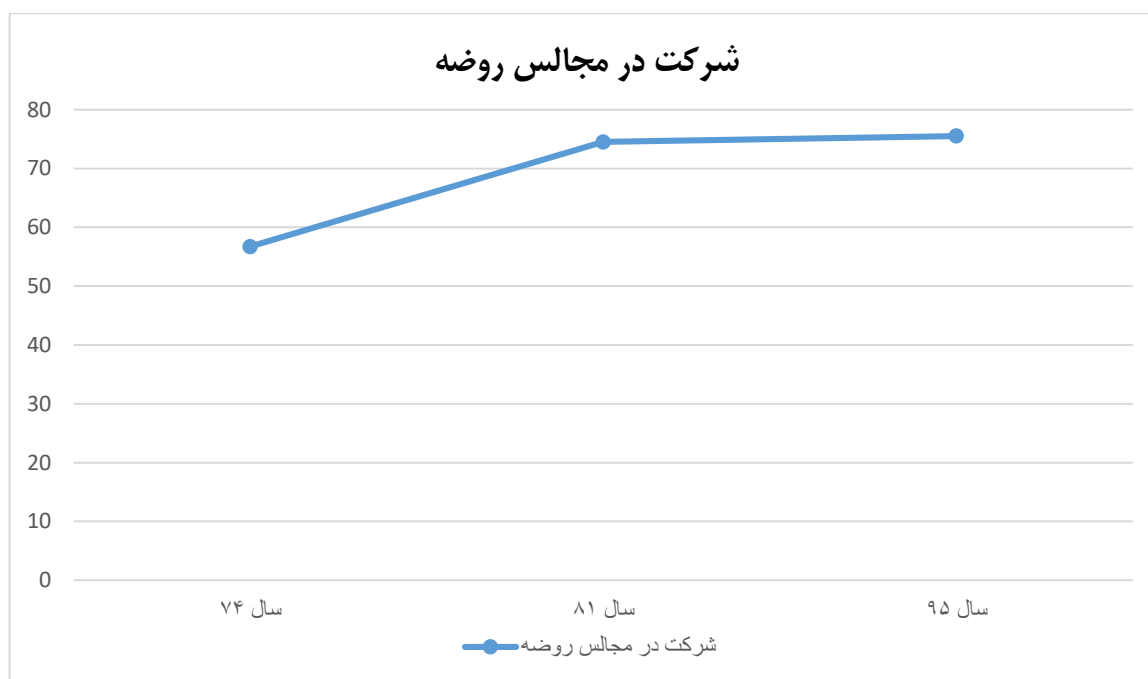
در روز ۱۷ اسفند ۵۷ که دستور الزامی بودن حجاب در ادارات مطرح شد هزاران زن بر ضد این دستور الهی تظاهرات کردند. روزنامه‌ی کیهان، ۱۷ اسفند ۱۳۵۷ تعداد تظاهر کنندگان را ۱۵ هزار نفر تخمین می زند. البته برخی منابع این عدد را تا ۱۰۰ هزار نفر نیز بیان کرده اند- که البته احتمال اغراق وجود دارد-

به عنوان نمونه کتابی تحت عنوان " خیزش زنان ایران در اسفند ۱۳۵۷" نوشته شده است هرچند این کتاب از لحاظ محتوا و سند بسیار ضعیف بوده و فقط جنبه سیاسی دارد و نه علمی، اما در آن آمده است:

" بیش از ۱۵ تن از زنانی که بین روزهای پنجشنبه ۱۷ و شنبه ۱۹ اسفند ۱۳۵۷ در این راهپیمایی شرکت کردند، در مصاحبه با نویسندگان کتاب جمعیت تظاهرکننده را در کل بین ۵۰ تا ۱۰۰ هزار تن تخمین می‌زنند که در مکان‌هایی از جمله دانشگاه تهران و کاخ دادگستری گرد هم آمده بودند"

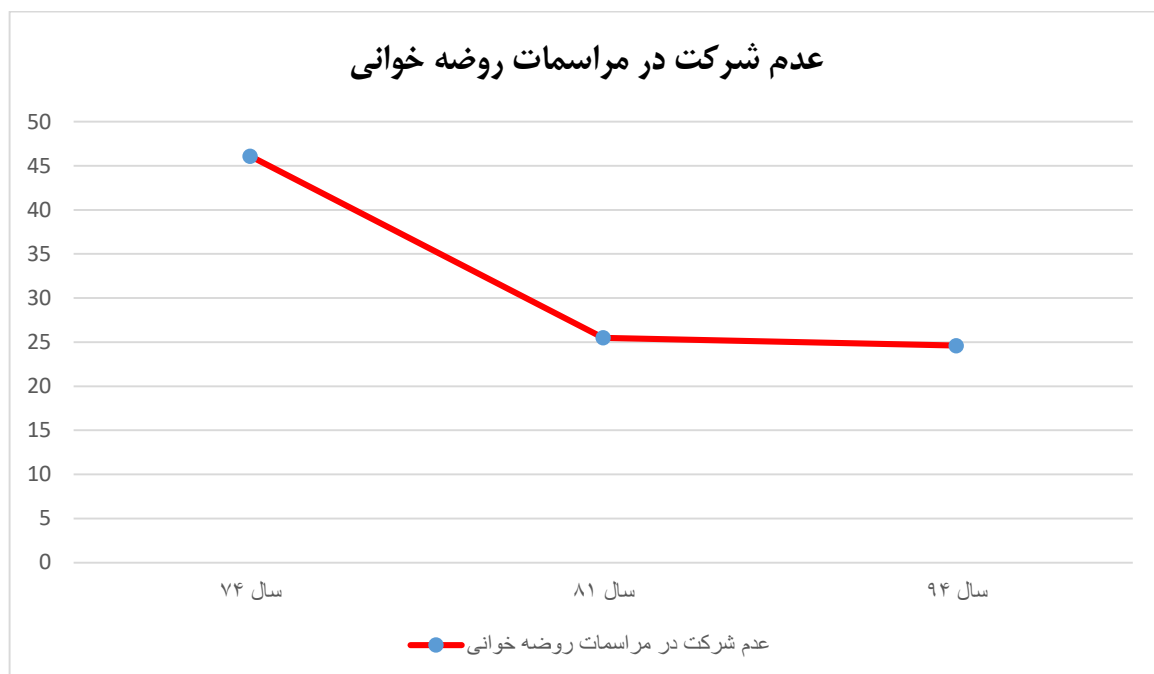
و یا در رابطه با ارادت به اهل بیت علیهم السلام که در این ۴۰ سال -علی رقم تمام تبلیغات دشمنان- ارادت و عشق مردم بیشتر شده است

شرکت در مراسم روضه خوانی از اولین آمار موجود در سال ۷۴ تا آخرین پیمایش در سال ۹۴ افزایش چشمگیری داشته است^۸

و در نقطه مقابل کسانی که در مراسمات روضه خوانی شرکت نمی کنند و یا به ندرت شرکت می کنند، به شدت کاهش یافته است

^۸ بررسی نگرش ها و رفتارهای اجتماعی-فرهنگی در ایران، ۱۳۷۴ محقق آقای منوچهر محسنی، و ارزش ها و نگرش های ایرانیان (موج دوج) دوم، ۱۳۸۱ و ارزشها و نگرشهای ایرانیان (موج سوم)، ۱۳۹۴

نه تنها شرکت در مجالس روضه بلکه در بسیاری از امور دیگر مانند زیارت اماکن مذهبی و... نیز افزایش داشته است و در بسیاری از امور آمار برای قبل از انقلاب در دسترس نیست

این میزان معنویت در حالی است که در این سالها چالش های جدی در مسیر دین داری قرار گرفته است؛ مشکلاتی که تا چهل سال پیش و شاید تا همین ۲۰ سال پیش وجود نداشت؛ مشکلاتی مانند:

۱. گسترش فساد در دنیا؛
۲. گسترش روزافزون رسانه های صوتی و تصویری در دنیا؛ مانند ماهواره با کانال های بسیار متنوع، اینترنت با جلوه های بسیار بالا و...؛
۳. آسان شدن دستیابی به هرگونه محصول مبتذل؛
۴. فراوانی مجموعه های مبتذل، مانند سواحل خاص، مراکز ارائه سکس، مراکز ارائه کنسرت و رقص و...؛
۵. آسان شدن مسافرت به کشورهای دنیا به کمک وسایل نقلیه مدرن؛
۶. تهاجم برنامه ریزی شده از سوی قدرت های جهانی برای ایجاد فساد در جمهوری اسلامی ایران؛

و ده ها عامل دیگر.

اوضاع امروز با قبل از انقلاب اسلامی بسیار متفاوت است. بسیار فرق است بین جامعه ای که مردم در آن یا تلویزیون ندارند و یا اگر هم دارند، کارایی خاصی ندارد، با جامعه ای که در آن، شبکه های ماهواره ای و سایت های اینترنتی در تمام نقاط کشور، حتی روستاها و مناطق محروم نفوذ کرده و با ایجاد فضایی بسیار متنوع، همه امکانات جذاب برای نسل جوان را فراهم ساخته اند. در این فضا نه تنها افراد معمولی دائماً در معرض خطر ابتلا هستند، بلکه کمتر مؤمنی پیدا می شود که بتواند خود را از آسیب های ویرانگر این فضای مبتذل، به طور کامل، حفظ کند.

با همه این موانع و مشکلات، باز هم مردم، به ویژه جوانان در مسیر دین داری گام برمی دارند که می توان به نمونه هایی عینی از آن اشاره کرد:

• گسترش کمی و کیفی تشکل های مذهبی:

۱. تأسیس خودجوش بیش از نودهزار هیئت مذهبی، بعد از انقلاب اسلامی و حضور جوانان عاشق اهل بیت β در این هیئت‌ها و وجود بیش از ۶۴۰ هزار مداح در ایران و استقبال جوانان از مداحان اهل بیت β .
 ۲. برگزاری هزاران جلسه خانگی اعم از روضه‌ها، مجالس قرآنی و ...
- پاسداشت مناسبات و شعائر مذهبی:**
۱. اقبال گسترده جامعه به شعائر اسلامی و انقلابی با تأسیس و تجهیز ۷۵۲۸ حسینیه در سراسر کشور؛
 ۲. حضور سالیانه بیش از ۸۰۰ هزار نفر برای برگزاری مراسم اعتکاف در بیش از ۵۵۰۰ مسجد کشور؛
 ۳. حضور میلیونی مشتاقان اباعبدالله A در اجتماع اربعین حسینی در کربلا؛
 ۴. برپایی جشن‌های مردمی دینی، از جمله جشن‌های باشکوه عید غدیر؛
 ۵. برگزاری مراسم عزاداری اهل بیت β ، خصوصاً سید و سالار شهیدان با جمعیت انبوه میلیونی؛
 ۶. برپایی مراسم شهادت حضرت زهرا E (که قبل از انقلاب اسلامی، تقریباً فراموش شده بود)؛
 ۷. برپایی جشن‌های مردمی دهه کرامت در دوهزار نقطه از کشور؛
 ۸. برگزاری مردمی صدها برنامه وحدت‌بخش در سراسر کشور در هفته وحدت؛
 ۹. برگزاری دعا‌های ندبه، کمیل، عرفه، توسل و ... با تجمعات میلیونی؛
 ۱۰. برگزاری ده‌ها میلیونی مراسم شب‌های قدر؛
 ۱۱. حضور میلیونی مادران به همراه کودکان شیرخواره در همایش شیرخوارگان حسینی در بیش از ۴ هزار شهر و روستا و ۸۳۹ بقعه متبرکه کشور؛
 ۱۲. طنین‌انداز شدن شعارهای «یا علی!»، «یا حسین!»، «یا زهرا!» و «یا ابوالفضل!» در مسابقات بین‌المللی ورزشی؛
 ۱۳. حضور ۱۲ هزار نفر از زنان ورزشکار در مسابقات بین‌المللی، با حجاب اسلامی، با وجود تبلیغات گسترده علیه حجاب.

• گسترش کمی و کیفی زیارت معصومان β و امامزادگان:

۱. تشریف سالانه، بیش از ۳۰ میلیون زائر، به حرم مطهر حضرت علی بن موسی الرضا A؛
۲. تشریف سالانه، بیش از ۱۰ میلیون زائر به زیارت حضرت فاطمه معصومه E؛
۳. تشریف بیش از یک میلیون زائر به حرم حضرت شاهچراغ A، فقط در نوروز ۱۳۹۷؛
۴. تشریف سالانه، ۲۰ میلیون زائر منتظر به مسجد مقدس جمکران؛
۵. تشریف ۴۵ میلیون زائر به بقاع متبرکه و اماکن مذهبی در سال ۱۳۹۶؛
۶. برگزاری هفتگی دعای توسل، در ۵۶۳ بقعه متبرکه، هزاران مسجد و هیئت‌های مذهبی کشور؛

• گسترش کمی و کیفی مساجد و فعالیت‌های نماز:

۱. افزایش ۲/۵ برابری تعداد مساجد کل کشور با مشارکت مردمی؛ از ۳۰ هزار مسجد در سال ۱۳۵۷ به حدود ۷۵ هزار مسجد در سال ۱۳۹۷؛
۲. برگزاری نماز جماعت در تمام پادگان‌ها و مراکز نظامی و انتظامی با حضور پرشور سربازان؛
۳. افزایش عناوین کتب مروج نماز از کم‌تر از ۱۰ عنوان به بیش از ۲۰۰۰ عنوان؛
۴. نگارش صدها هزار پایان‌نامه دانشگاهی و مقاله تحقیقی و پژوهشی، در زمینه دفاع از دین اسلام، نماز و ...؛
۵. حضور میلیونی مردم در نماز عید سعید فطر در کشور؛
۶. حضور بسیاری از دانش‌آموزان مدارس و دانشجویان در نماز جماعات؛

۷. برگزاری سالیانه ۷۰۰ هزار جشن تکلیف دانش‌آموزی - اکثراً خودجوش و مردمی - در سراسر کشور؛

۸. حضور صدها هزار نفری مردم در مراسم عبادی-سیاسی نماز جمعه.

• گسترش چشمگیر فعالیت‌های تبلیغی:

۱. استقبال چشمگیر خانواده‌ها از تحصیل فرزندانشان در حوزه‌های علمیه، با وجود هجمه بی‌سابقه دشمن به روحانیت و فعالیت ۱۵۰ هزار طلبه در سراسر کشور؛

۲. افزایش تعداد طلاب خانم، به بیش از ۸۰ هزار طلبه؛

۳. استقبال مردمی از فیلم‌هایی با مضامین دینی، از جمله فیلم امام علی (ع)، یوسف پیامبر (ع)، مریم مقدس (ع)، مختارنامه و

• گسترش فرهنگ انفاق و نیکوکاری:

۱. رشد ده برابری وقف در دهه گذشته؛

۲. استقبال بی‌نظیر مردم کشور از تأسیس و راه‌اندازی مؤسسات خیریه و ثبت بیش از ۱۵۰۰۰ مؤسسه خیریه تا سال ۱۳۹۷؛

۳. پرداخت بیش از ۳۰۰ میلیارد تومان زکات فطره در سال ۱۳۹۵؛

۴. مشارکت و همراهی میلیونی ایرانیان با حجاج بیت‌الله‌الحرام در برپایی سنت حسنه عید قربان؛

۵. احیای موقوفات (حتی موقوفاتی که در زمان پهلوی در مکان خود استفاده نمی‌شد)؛

۶. حضور پرشور مردمی در جشن عاطفه‌ها و جمع‌آوری ۴۶ میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان در شهریور ۱۳۹۸ و افزایش ۴۱ درصدی آن نسبت به سال قبل؛

۷. کمک چشمگیر مردم در مراسم گل‌ریزان و همیاری مردم و ستاد دیه و در نتیجه آزادی ۷۹۳۲ نفر زندانی غیرعمد از زندان‌ها، با مجموع بدهی بالغ بر ۱۵۹۷۷ میلیارد ریال؛

۸. برپایی سفره‌های افطار در هزاران مسجد و حسینیه و محله در ایران؛

۹. ثبت بیش از ۶۸۰۰ موقوفه علمی، آموزشی، پژوهشی و فرهنگی در سطح کشور؛

۱۰. سهم ۲۵ درصدی وقف در حوزه درمان؛

۱۱. وجود هزاران کتاب و کتابخانه وقفی؛

۱۲. بهره‌مندی دانشجویان از چهل دانشگاه موقوفه.

• گسترش حیرت‌آور فعالیت‌های جهادی:

۱. افزایش تعداد گروه‌های جهادی از چهل گروه در سال ۱۳۷۹، به دوازده هزار گروه در سال ۱۳۹۸؛

۲. حضور ۲/۵ میلیون نفری جهادگران (غالباً جوان) در مناطق محروم؛

۳. حضور ۶۰ هزار مهندس جهادگر برای سازندگی مناطق سیل‌زده در سال ۱۳۹۸؛

۴. اشتغال‌زایی و محرومیت‌زدایی نیروهای جهادی در ۲۸۹۸ روستا، در مدت دو سال و نیم؛

۵. اجرای طرح کرامت مناطق آسیب‌پذیر حاشیه شهرها در سال ۱۳۹۷ و اجرای ۱۰۵۲ پروژه عام‌المنفعه در چهارصد محله؛

۶. بهره‌برداری از ۱۲۲۰ واحد مسکونی برای زلزله‌زدگان، با کار جهادگران؛

۷. ساخت ۳۵۰ مسکن مربوط به بهزیستی، با کار و تلاش جهادگران؛

۸. خدمت‌رسانی ۵۳۸۰ گروه جهادی شناسه‌دار و محله‌محور با ۷۸ هزار نیروی جهادی برای کمک به سیل‌زدگان؛

۹. انتظار ۲۲۰۰ گروه جهادی در صف خدمت‌رسانی به سیل‌زدگان؛

۱۰. پاک‌سازی ۲۰ هزار خانه و ۲۴۰۰ کوچه و خیابان در مناطق سیل‌زده، با کار جهادگران؛

۱۱. حضور ۶۱۶ تیم عمومی پزشکی، ۳۰۲ تیم پزشکی تخصصی، ۱۱۰ تیم دامپزشکی و ۲۰۰ تیم مشاوره برای خدمت‌رسانی در مناطق سیل‌زده؛

۱۲. احداث ۱۳۰۰ سیل‌بند و ۴۰۰ پل موقت روستایی در استان‌های سیل‌زده در همان روزهای اول، با کار جهادگران.

• پاسداشت ارزش‌های دفاع مقدس:

۱. حضور میلیونی مردم در تشییع جنازه شهید حججی و شهدای غواص؛
۲. برگزاری پرجمعیت ۲۰ هزار یادواره شهدا در هر سال، با اقدامات خودجوش مردمی؛
۳. افزایش حضور مردم، خصوصاً جوانان، در یادمان‌های عملیاتی دوران دفاع مقدس، از ۴۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۸۴ به بیش از هفت میلیون نفر در سال ۱۳۹۶؛
۴. دیدار هفتگی بسیاری از بسیجیان با خانواده شهدا و حضور در منزل آن‌ها.

• گسترش فعالیت‌های قرآنی در ایران:

۱. برپایی بزرگ‌ترین اجتماعات قرآنی جهان، در ماه مبارک رمضان و با حضور مردم روزه‌دار؛
۲. افزایش چشمگیر مدارس قرآنی و استقبال والدین از این مدارس؛
۳. ترجمه قرآن کریم به ۱۴۸ زبان زنده دنیا، اکثراً به صورت مردمی و خودجوش؛
۴. انتشار ۳۷ هزار عنوان کتاب قرآنی؛
۵. ایجاد بیش از چهارصد سایت قرآنی؛
۶. راه‌اندازی مؤسسات و مدارس و کانون‌های قرآنی؛
۷. حضور گسترده زنان در محافل، مسابقات و مؤسسات قرآنی کشور و پرورش استادان قرآنی از میان بانوان.

وضعیت دینداری ایرانیان در مقایسه با سایر کشورها

در مقایسه با دیگر کشورهای جهان نیز گرایش‌های معنوی در ایرانیان برجستگی و درخشش ویژه‌ای دارد. براساس نتایج پژوهش‌های مرکز تحقیقاتی پیو،^۹ درصد افرادی که هر روز دعا می‌خوانند، در کشورهای مختلف به شرح زیر است:^{۱۰}

- چین ۱٪
- انگلستان ۶٪
- آلمان ۹٪
- فرانسه ۱۰٪
- استرالیا و روسیه ۱۸٪
- کانادا ۲۵٪
- رژیم غاصب صهیونیستی ۲۷٪
- آمریکا ۵۵٪
- ایران ۸۷٪

۹. Pew Research Center.

^{۱۰}. متن کامل این گزارش در نشانی زیر قابل دسترسی است:

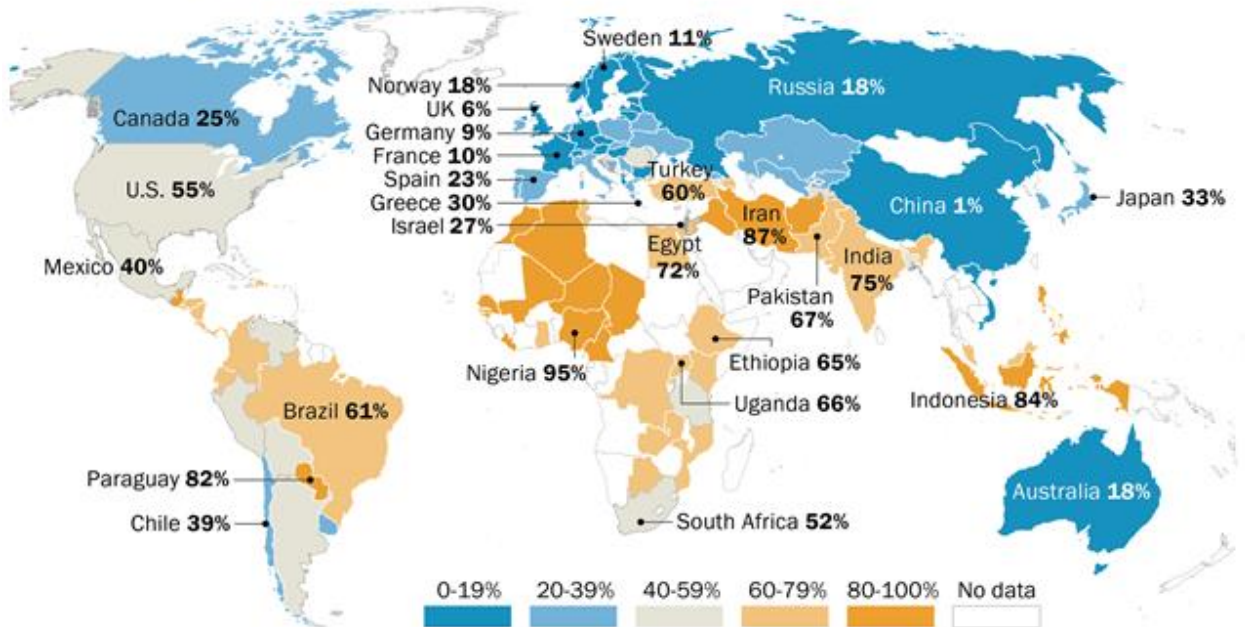
https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/05/01/with-high-levels-of-prayer-u-s-is-an-outlier-among-wealthy-nations/ft_19-05-01_dayofprayer_ratesofdailyprayer/

همان گونه که در نقشه زیر پیداست، ایران جزو کشورهای برتر جهانی از نظر میزان گرایش افراد به مداومت در دعاخواندن روزانه است که از شاخص‌های مهم معنویت است.

تصویر شماره: اطلس جهانی میزان عبادت و دعا کردن روزانه از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷ م. منبع: PEW

Rates of daily prayer lowest in Europe, China

% who say they pray daily

Source: Pew Research Center surveys, 2008 to 2017.
"The Age Gap in Religion Around the World"

PEW RESEARCH CENTER

منبع: مؤسسه تحقیقاتی PEW